

Oratoriumconcert: Jonas

29 oktober 2019

Sint-Norbertuskerk

2018 Antwerpen

ACHTERGROND

Giacomo Carissimi (1605-1674) is de godfather van de **oratorium**traditie in Italië. Hij heeft er 13 op z'n naam staan, zowel in het Italiaans als in het Latijn. Het **libretto** (van de hand van een onbekende maar taalvaardige latinist) kort het verhaal van Jona in, en versterkt enkele dialogische en dramatische momenten. Zo zijn we getuige van een storm, die in zeer klankrijk Latijn wordt geëvoceerd. De **muziek** staat in dienst van het verhaal. Na een korte instrumentale *symphonia* komt de verteller op (er zijn er meerdere) en krijgt het verhaal vorm middels dialogen, koren en enkele solistische passages (m.n. de psalm van Jona, die in de Latijnse versie zelfs een refrein heeft).

Het **verhaal van Jona(s)** is een pareltje van Hebreeuwse vertelkunst (datering ca. 300). De auteur voorziet in z'n vertelling allerhand religieuze vanzelfsprekendheden van een vraagteken. Zo maken we kennis met een *profeet* die zich van God 'afkeert' terwijl *heidenen* (zeelui) scrupuleus vroom handelen en de *slechteriken* (de Ninevieten) zich naar God 'toekeren'. Als God op z'n schreden terugkeert en de stad niet 'omkeert', barst de profeet in woede uit en beschuldigt God van inconsequentie en sentimentele zwakte, waarop God hem op humoristische wijze een lesje leert. Gods trouw en liefdevolle zorg geldt *al wat leeft* op aarde, niet enkel mensen van de *ingroup*, maar ook van de *outgroup*, ja zelfs onschuldige dieren mogen op zijn zorg rekenen (laatste vers van het boek. *Gaia* kan zich ook op de bijbel beroepen). De librettist heeft gemeend dit deel achterwege te moeten laten. Jammer, het lijkt me de clou van het originele verhaal.

PROGRAMMA

- Welkom en introductie
- **Girolamo Frescobaldi** (1583-1643): Toccata nona
Toccate e Partite d'intavolatura di cimbalo (libro primo),
Roma, Borboni, 1615
- **Giacomo Carissimi** (1605-1674): Jonas (oratorium)
- Beziinning
- **Girolamo Frescobaldi**: Toccata sesta
- **Willem Ceuleers**: Lied van Jonas, opus 944 (2019)

ORATORIUM: JONAS

Historicus

Cum repleta esset Ninevé iniquitate, vox peccatorum ejus clamavit de terra ad Dominum, qui locutus est ad Jonam prophetam de caelo, dicens:

Deus

‘Surge, surge, Jona, surge et vade in Ninevém civitatem grandem et praedica in ea, quia malitia ejus ascendit coram me.’

Historicus

Audivit Jonas vocem Domini, et timuit timore magno et descendit in navim euntem in Tharsim, ut fugeret et eriperet se a facie Domini.

Et cum processisset in mare, excitavit Dominus procellam vehementem in spiritu tempestatis.

Et proeliabantur venti, et Notus et Auster et Africus* [= namen van windstreken] fremuerunt contra navim, nubes et nimbi, fluctus et turbines, grandines et fulgura, tonitrus et fulmina impetu horribili ceciderunt super mare, et facta est tempestas magna in mari, et terruit nautas clamantes ad deos suos et dicentes:

Nautae

‘Dii magni! Dii fortes! Dii caeli! Dii maris! misericordes et potentes, de angustiis et periculis in misericordia ac potentia liberate nos. Dicite tempestati, imperate ventis, praecipite procellis, ut sileant et quiescant et adjuvate nos et salvi erimus.’

Historicus

Jonas autem in interioribus navis in maestitia cordis sui dormiebat sopore

Verteller

Toen Ninevé van onrecht vervuld was, klonk de roep van zijn overtredingen van de aarde tot de Heer. Vanuit de hemel sprak hij tot Jona de profeet:

God

Sta op, Jona, en ga naar Ninevé, de grote stad en predik tegen haar, omdat het kwaad dat zij doet ten hemel schreiend is.

Verteller

Jona hoorde de stem van de Heer, en hij vreesde met grote vreze en daalde af naar een schip, dat naar Tharsis ging. Zo vluchtte hij weg van voor Gods aangezicht.

Maar toen hij al een eind de zee op was, veroorzaakte de Heer een vreselijk noodweer doordat er een storm opstak. En de winden streden met elkaar. Van alle kanten beukten ze in op het schip. Donkere wolken pakten zich samen. Golven en draaikolken, hagel en onweer, bliksem en donder vielen met een vreselijke kracht op de zee, en er ontstond een grote storm, die de zeelui angst aanjoeg. En zij riepen tot hun goden:

Zeelui

Grote en sterke goden, goden van hemel en zee! Gij die barmhartig en machtig zijt, verlos ons uit onze noden en gevaren door uw barmhartigheid en macht! Spreek tot de storm, gebied de winden, beveel ze, dat ze gaan liggen en stil worden. Kom ons te hulp en wij zullen gered zijn.

Verteller

Maar Jona (in het binnenste van het schip) was het zwaar te moede. Hij sliep

gravi et excitavit eum gubernator navis et dixit ei:

Gubernator

‘Quid tu sopore deprimeris? Surge, surge! invoca deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis et non pereamus.’

Duo nautae

‘Venite, venite, mittamus sortem super nos, ut sciamus, quare hoc malum sit nobis.’

Historicus

Miserunt ergo sortem, et ecce: sors cecidit super Jonam. Dixerunt ergo ei viri navis:

Nautae

‘Indica nobis, cujus causa malum istud sit. Quod est opus tuum? quae est terra tua? quod est iter tuum? vel ex quo populo es tu?’

Jonas

‘Hebraeus ego sum et Dominum deum caeli timeo, qui fecit mare et aridam.’

Nautae

‘Quid faciemus tibi et cessabit tempestas ista, quae nobis interitum minatur.’

Jonas

‘Tollite me et mittite in mare! et cessabit tempestas ista. Scio enim ego, quod propter me tempestas haec grandis est super vos.’

Historicus

Tulerunt nautae Jonam et miserunt in mare: et stetit mare a furore suo. Et praeparavit Dominus cetum grandem, ut deglutiret Jonam, qui de ventre ceti oravit ad Deum suum et dixit:

een diepe slaap. De stuurman maakte hem wakker en zei tot hem:

Stuurman

Wat lig jij hier te slapen? Sta op, en roep jouw God aan, dat hij anders over ons gaat denken en wij niet vergaan.

Twee zeelieden

Kom, laten we het lot werpen over ons, om te zien waarom dit kwaad ons overkomen is.

Verteller

Ze wierpen het lot en zie: het lot viel op Jona. De scheepslui zeiden dus tot hem:

Zeelui

Vertel ons, waarom dit kwaad ons overkomen is. Wat doe je hier aan boord? Waar kom je vandaan en waar ga je heen? En bij welk volk hoor je?

Jonas

Ik ben een Hebreëër en ik vrees de Heer, de God des hemels, die de zee en het droge geschapen heeft

Zeelui

Wat zullen we met jou doen zodat deze storm, waarin wij dreigen onder te gaan, ophoudt?

Jonas

Neem mij en werp mij in zee. Dan zal deze storm ophouden. Want ik weet, dat deze grote storm wegens mij over jullie gekomen is.

Verteller

De zeelui tilden Jona op en wierpen hem in de zee. En de zee hield op te woeden. En de Heer voorzag een groot zeemonster om Jona op te slokken. Vanuit de buik van dit monster bad hij tot zijn God en sprak:

Jonas

‘Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum, potens es et voluntati tuae non est qui possit resistere. Projecisti me in profundum maris et fluctus tui super me transierunt. Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum, sed cum iratus fueris, misericordiae recordaberis. *Placare, Domine, ignosce, Domine, et miserere.*

Abiectus sum a conspectu oculorum tuorum, accensus est furor tuus et contra me tempestas orta est et infremuerunt venti et fluctus intumuerunt vallavit me abyssus et cetus deglutivit me. Num quid in aeternum projecisti servum tuum? *Placare, Domine, ignosce, Domine, et miserere.*

Angustiata est in me anima mea et in afflictione multa recordatus sum tui, Domine, Deus meus. Bonus est obedire mandatis tuis et a facie tua non declinare. Ecce ego: mitte me, et obediam tibi. Audi verba mea et exaudi me in angustiis confitentem nomine tuo. *Placare, Domine, ignosce, Domine, et miserere.*’

Historicus

Et imperavit Dominus pisci, et evomit Jonam, qui praedicavit in Ninive juxta verbum Domini. Et crediderunt Ninivitae; revertentes a via sua mala et agentes poenitentiam dixerunt:

Ninevitae

‘Peccavimus, Domine, peccavimus, et in viis tuis non ambulavimus, sed convertere, Domine, et convertemur, illumina vultum tuum super nos et salvi erimus.’

Jonas

Gij zijt rechtvaardig, Heer, en uw oordeel is terecht. Machtig zijt gij en niemand kan uw wil weerstaan. Gij wierpt mij in de diepte der zee en uw golven gingen over mij heen. Gij zijt rechtvaardig, Heer, en uw oordeel is terecht, maar in uw toorn, gedenk uw barmhartigheid. Bedaar toch Heer, vergeef, en ontferm u.

Ik ben verwerpelijk in uw ogen, uw woede is ontbrand, en tegen mij is de storm opgestoken en zijn wind en golven tekeergegaan. De afgrond omgaf mij, en het zeemonster slokte me op. Hebt gij in eeuwigheid uw knecht verstoten? Bedaar toch Heer, vergeef, en ontferm u.

In mij krimpt mijn ziel vol angst ineen en volledig aangeslagen gedenk ik uwer, mijn Heer en God. Het is goed uw geboden te gehoorzamen en uw aangezicht niet te ontwijken. Zie, hier ben ik: zend mij en ik zal u gehoorzamen. Hoor mijn woorden en verhoor mij die in al mijn angst uw naam belijdt. Bedaar toch Heer, vergeef, en ontferm u.

Verteller

En God gebod de vis om Jona uit te spuwen. En hij predikte in Ninevé volgens het woord van de Heer. En de Ninevieten hechtten er geloof aan. En zij keerden zich af van hun kwade weg. Ze deden boete en zeiden:

Ninevieten

Wij hebben gezondigd, Heer, en wandelden niet op uw wegen, maar keer om, Heer en wij zullen omkeren. Laat uw aangezicht over ons lichten, en wij zullen gered zijn.

HET LIED VAN JONAS

A. [tekst: Ad den Besten]

Zijt Gij mijn God,
ben ik uw mens nog, Here?
Doet Gij vergaan wie zich van U afkeren,
laat Gij mij over aan mijn lot?

Geef toch een blijk
van weten en vergeven!
Ik roep U uit de diepten van het leven,
de diepten van het dodenrijk,

Gij zelf deed, Heer,
mij weg van voor uw ogen.
Red mij! de waat'ren zijn om mij bewogen,
breng uit de zee mijn leven weer!

Alleen een vis
is aan haar hart geborgen,
mij mensenkind, mij vogel van de morgen,
mij dompelt zij in duisternis.

Ach Heer, geef licht
wie viel in ongenade!
Hoe lang vergeldt Gij 't kwade met het kwade,
verhult Gij mij uw aangezicht?

Hebt Gij voorgoed
wie U verliet verstoten,
voor eeuwig achter mij de poort gesloten
naar 't leven en zijn overvloed?

Zie mij weer aan,
zie 't zeewier om mijn slapen;
moet dan de krans, Heer, voor mijn hoofd geschapen,
verdorren en verloren gaan?

Gij duldt het niet,
Gij redt mij uit de golven;
Gij hebt de dood zijn eigen graf gedolven,
de waat'ren zijn uw grondgebied.

Wie hel en dood,
wie wind en water vrezen,
Gij wilt mijn God, ik mag uw mens weer wezen!
Ik maak uw naam op aarde groot.

B. [tekst uit psalm 145]

Genadig de Heer en barmhartig,
lankmoedig, rijk aan ontferming.
De lof Gods is mij op de lippen:
moge alles wat leeft zijn heilige naam zegenen,
voor immer en eeuwig.

MUSICI

altviool: Heidi Verbruggen
cello: Hilde Van Hoijsweghen
gamba: Els Caremans
blokfluit: Werner Mareels
traverso: Jef Van Boven, Hilde De Bleser
dulciaan: Walter Bosmans
basdulciaan: Anne-Marie Haccour
cornetto: Sus Herbosch
trombone: Jan Stryckers
klavecimbel: Jetty Janssen
orgel: Marie-Ange Boost

soli:

Willem Ceuleers, Annelies Coene

koor:

sopraan: Hilde De Bleser, Sabine Vanthillo, Bieke Schiltz
mezzosopraan: Annelies Coene
alt: Anne Ooms, Alma Ooms
bas: Lieven Van den Eeden, Dirk Daems

VOLGENDE ORATORIA

Oratorium 5: Jakob en Esau (Willem Ceuleers):

Dinsdag 26 november 2019: 20u00

Damiaankerk, Groenenborgerlaan 149, 2020 Antwerpen (TPC)

Oratorium 6: Lukaspasie (Willem Ceuleers)

Dinsdag 31 maart 2020 : 20u00. *Locatie nog niet bekend*

Oratorium 7: Het Salomonsoordeel (Giacomo Carissimi)

Dinsdag 28 april 2020: 20u00

Christuskerk, Bexstraat 13, 2018 Antwerpen

Oratorium 8: Jakob in de put (Willem Ceuleers)

Dinsdag 26 mei 2020: 20u00. *Locatie nog niet bekend*

Met steun van het CCV en het VBG

meest recente gegevens zie: www.procant.be

Wenst u op de hoogte te worden gehouden mail uw gegevens naar
info@procant.be